

КОЛОНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Микола Сенченко,
директор Книжкової палати України, професор,
e-mail: director@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Спецоперація оргвійни: "Хаотична Україна"

Організаційна війна, глобальні операції спецслужб, трансформуючи світову політику, нині мають не менше значення, ніж війни класичні. Спеціальний терор уже виявив себе. І це тільки початок. Смислові війни не в минулому, а в майбутньому. Така суворальтернатива пострадянського світу. Що швидше ми її усвідомимо, то більше дістанемо шансів на продовження нашого історичного буття.

Коли 1991 р. розпався СРСР, для будь-якого зовнішнього спостерігача це було очевидною "російською поразкою", адже розвалилася гігантська країна, зник її геополітичний вплив. Так це оцінювалося ззовні. А зсередини?

Усередині говорили про що завгодно. Про свободу від комунізму, підступи злих сил, відродження, привабливість нового життя, ціни на продукти. Спочатку це можна було пояснити шоком. Так людина, яка потрапила в автомобільну аварію, певний час не відчуває болю. Однак шок начебто не повинен і не може тривати вічно. Врешті-решт хворий повертається до адекватного сприйняття того, що сталося.

Однак уявімо собі, що існує штаб, завдання якого — подовжувати шоківий стан і не давати хворому вийти з нього, тобто отямитися й розпочати виправляти ситуацію.

Як діятиме такий штаб?

Мета — продовження шоку

Засіб? Засобів багато. Всі розуміють, як створюється керований хаос у натовпі, що вийшов на мітинг, чи на виробництві. Проте не всі, на жаль, розуміють, що можливий такий самий керований когнітивний хаос — у мозку супротивника. У суспільній, груповій та індивідуальній свідомості. Водночас для спеціалістів з організаційної зброї це вже майже рутинна.

Створюється карта суспільної свідомості, на якій виділяються окремі "території". Для кожної з них формують "образ", ворожий до образів інших тери-

торій. Під образом маємо на увазі матрицю, що описує світ (себе й інших, добро й зло, минуле й майбутнє тощо).

Якщо матриці, розміщені на кожній із територій суспільної (та індивідуальної!) свідомості, не стикаються з матрицями інших територій, — атакований мозок занурюється в хаос. Змінюючи елементи матриць і зберігаючи їх несумісність одна з одною, можна управляти хаосом.

Це слід було б назвати — спецоперація "Хаотична Україна".

Чи така вже нова ситуація керованого когнітивного хаосу? Новим тут, найімовірніше, є технологічний рівень.

Той, хто створив щось подібне в середовищі "ворожих країн", не описував засобів, котрі використовував. Та його й не запитували, адже було зрозуміло, що йому доступні будь-які засоби. Однак якщо ті самі завдання ставить перед собою людина, у цьому разі — певний штаб, то питання про засоби стає визначальним.

Після розвалу Союзу минуло 30 років. Когнітивний хаос — якщо його не підтримувати — за такий термін не може перетворитися на масштабне явище. Все обов'язково владнається само собою. А якщо цього не відбувається — значить, хаос створюють і підживлюють.

Наприкінці 80-х рр. минулого століття мене вражало, як легке справедливе обурення щодо певних рис радянського устрою перетворювалося на банальну "підригну діяльність", спрямовану не на виправлення реальності, а на її знищення. До того ж таке знищення, що ніколи не дасть створити на місці зруйнованого гідного аналога. Згодом стало зрозуміло, що йдеться про конкретний метод — метод "чорної діри".

Реальність завжди недосконала. Якщо певну недосконалість потрібним чином виокремити та правильно з'єднати з необхідними елементами, то в людській свідомості на місці реальності виникне антиреальність. Далі людей можна вести на бій з

антиреальністю. А оскільки вона одночасно є їхньою реальністю, то такий "бій з тінню" гарантує хаотизацію свідомості.

"Антирадянська" тінь кінця 1980-х рр. була переважно ліберальною. Коли згодом ці антирадянські міфи виявилися дискредитованими крахом вітчизняного лібералізму, з'явилася інша тінь, а радянський історичний період спеціалістам з організаційної зброї треба було за будь-яку ціну втримати в статусі антиреальності. Для його підживлення використали інші енергії — уже не суто ліберальні, однак завдання збереження радянської "чорної діри" було розв'язано, а заразом — і завдання продовження когнітивного хаосу.

Оскільки хаос потрібно було посилити, то поступово "чорну діру" розширили. Виникла антиреальність під назвою "ДНР і ЛНР". Уже розпочали опрацьовувати антиреальність під назвою "Помісна українська церква".

А що тоді реальність взагалі? Як мають функціонувати система ідентифікацій, історична самосвідомість, зв'язок поколінь, культура, нарешті? Як? Як керований когнітивний хаос!

Створюються замкнені мови опису, "монади", з власними територіями. Між ними провокують ворожнечу, що поступово трансформується у взаємну втомлену відразу. Наступна фаза — апатія, несумісна з підтримкою державності. Не можна нескінченно базікати про наболіле. Якщо слово не переходить у справу, то результат буде тільки один — наростання соціокультурної дистрофії та деградації.

Саме це й сталося. Замість спільного будівництва фундаменту хоч якого-небудь майбутнього суспільству допомогли збудувати Вавилонську вежу несумісних один з одним мов описів, відсталих "змістосистем", що ворогують одна з одною.

Холодна громадянська війна?

Якщо вона ведеться за однією апробованою схемою, з використанням одних і тих самих усталених міфів, то її підсумок — знищення всіх сенсів. Тотальна "чорна діра" й відразу до слів, проповідей, "голів, що говорять" з їх пісною смисловою жуйкою. Це не війна! Це агонія, котру спеціально щосили продовжують. Воронка хаосу, покикана поглинути все буття, всю змісто-реальність. Послухайте наших депутатів і журналістів...

І, бачить Бог, тут слід говорити про керований ментальний хаос. А те, що його відтворюють за одним і тим самим лекалом, — особливо тривожно й принизливо.

На "першому витку" було розв'язано завдання: трансформувати самовизначення "радянський громадянин" у ганебне — "совок". І з більшістю населення це зробити вдалося, враховуючи те, що зміна параметрів життя: повні прилавки, хай і не всім доступні, визначені свободи, у тому числі й вільний виїзд за кордон, що певним чином "прикрасив" життя, шалене зростання можливостей у найбільш чіпкої та необтяженої "забобонами" меншості, — працювала на переоцінювання радянських уявлень про благо, нібито підтверджуючи тезу про первинну хибність "зрівняльної системи" та її неконкурентоспроможність ринковому Заходу.

На наступному виткові слід було поглибити ці "досягнення", адже радянська система трималася на певному фундаменті. Що за фундамент? Не демонтуєш його — а ну як що-небудь знову вишикується? Отже, потрібний хаос.

Узялися за фундамент. Там виявилися такі наріжні поняття, як "солідарність" і "співчуття". Щоб "прилавки не для всіх" прийняти як пришесть "раю", недостатньо було просто дати їх людям, настоящим у чергах. Потрібно було знищити історично властивий українцям тип сумлінності, тобто провести спеціальну роботу зі зміни цивілізаційних кодів. (Код сумлінності перебуває в цивілізаційному ядрі.)

Самостійно код не змінюється. А він змінився! За свідченням соціопсихологів, у найуспішнішого прощарку молодих топменеджерів у графі "співчуття і солідарність" — пропуск. Проте це не означає, що менш "успішні" не були певним чином залучені до зміни кодів, зазнавши при цьому суттєвих втрат.

Далі. Для суб'єкта, що веде оргвійну, потрібно було створити й нарощувати ціннісно-ментальний розрив між поколіннями — конфлікт "батьків і дітей". Мовляв, "пострадянські діти", позбавлені "родимої плями комуністичної погані", не несуть вантажу провини "батьків", а отже, їм відкриті брами в капіталістичний рай. П'янке гасло "Ми — не "совки", "совки" — не ми"! супроводжувалося цілком тверезим уточненням для виконавців цього ідеологічного замовлення: "Пам'ять про минуле стійка, Мойсей недаремно водив євреїв пустелею сорок років!"

За попередні 30 років виникло непорозуміння — як між стратами забезпечених і незабезпечених, так і між поколіннями. Це вагомий результат організаційної війни. Агресивна пропаганда "атомізованого" суспільства західного зразка призвела до того, що успадкований тисячоліттями поведінковий код (котрий задають, скажімо, такими приказками, як "ситий голодного не розуміє") втратив актуальність. Нова "віра", як і нове життя, диктують нові стандарти поведінки.

Ці норми не сумісні з жодною державністю, а з мобілізаційною й поготів, однак нині ініціатори оргвійні докладають чимало зусиль, аби вони стали соціальним мейнстримом, а принципи тих, хто й досі тримає на своїх плечах країну, — нівелювалися. В цьому — тенденція, що зберігається! І надто замало дій, спрямованих на її перелом! А якщо її не переламати, то про українця майбутнього говорити не доводиться. Ані про державне, ані про національне загалом.

Наберемося мужності й скажімо ту правду, що криється за стовпцями неблаганих цифр, — дедалі зростає кількість молодих людей, які за менталітетом, культурою, непричетністю до розвитку своєї країни ось-ось припинять бути українцями. Це невідворотний факт. Ці люди працюють чи вчаться за кордоном і належать до класу "кочовиків".

Скажуть, що, власне, злам радянського буття й перехід до іншої моделі суспільного ладу породили неминучі трансформації у сфері моралі ("об'єктивний процес").

На жаль, до цього об'єктивного й неминучого все не зводиться.

Можна продемонструвати тренди та вектори, що мали б сформуватися, якби Україну — через саме це "об'єктивно неминуче" — вводили в сім'ю західних народів. Проте все, що ми бачимо — уперек цих трендів і векторів. Колишні соціалістичні країни Східної Європи — ті дійсно потрібні в "сім'ї", і їх туди втягують, дбайливо пропускаючи через "об'єктивно неминуче". І ніхто не кричить на Заході про чеський чи болгарський "жах", що насувається.

З Україною все інакше. Те, що з нею відбувається, — процес не "об'єктивно необхідний", а "організаційно збройний". Штабу був замовлений монстр — замовлення виконується. Сотні фактів свідчать про те, що з нашої країни вирощують і пестують монстра, аби "явити" її світові у вигляді "кримінальної держави, небезпечної для людства".

Мету здебільшого досягнуто, але штаб не згортає, а нарощує діяльність. Так, нарощує! Попередні маніпуляції будувалися навколо певних цінностей: спочатку — поліпшеного соціалізму, згодом — демократії.

У 1992 р. радники президента Л. Кравчука наполегливо наголошували на потребі зміни нашого цивілізаційного ядра. На зміні всіх соціокультурних кодів. На модернізації через катастрофу (бо іншого нібито вже бути не може).

Катастрофа наявна. Де модернізація? Традиційні коди знищують, однак замість них забивають у травмоване ядро зовсім не коди модернізації, а коди національно-державної ліквідації.

Хто й де у світі — за найсуттєвіших змін — ставив під сумнів фундаментальні константи людяності? Чесність, самовідданість, жертовність, солідарність? Завжди й скрізь конкурентні сили боролися за

тип ідеального та власне місце в ньому. А також за витіснення супротивника із завойованого для себе ідеального. У нас — усе по-іншому. Для встановлення нових констант державного життя? Облиште! У такий спосіб нові константи не встановлюють.

Хто й де у світі так воював зі своєю історією? Звісно, воювали — іноді безжально. Проте не так, щоб, перетворюючи на попелище різні етапи історії, дискредитувати її загалом. Яка після цього ідентифікація? Який консенсус? Який народ?

Хто й де у світі так старанно й масово насаджував кримінальну моду? У такому масштабі та з такою продуманою наполегливістю — ніхто й ніде.

Хто й де у світі так боровся проти мікросоціальних норм? Чим іншим є пропаганда — саме пропаганда — розпусти, вад? Для чого ця ерозія ціннісного каркаса?

Зітлілі слова та семантичні мантри знову введено в обіг. Зітлілі фігуранти попрацювали над розвалом Союзу й знову ворожать. Навчають нігілізму та ненависті до минулого.

Ця ворожба не випадкова, за нею стоять і воля, і технології. Вони мають намір спорудити з віртуальної України багатокамерну семантичну в'язницю, а з реальної держави — спустошене "дике поле". Вони покликані відірвати все ідеальне від реальності.

Є методи, що дають змогу відповісти на запитання: "Це — хаос як об'єктивна потреба чи рукотворний?" На жаль, відповідь однозначна.

На протидію смисловій деструкції нам відведено лічені роки. Далі — точка неповернення. І повний успіх спецоперації "Хаотична Україна". Штаб, що веде організаційну війну, отримає премію, а ми — принизливу можливість жити в "не-Україні".

КНИГОЗНАВСТВО. ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 028(477)(048.83)

DOI: 10.36273/2076-9555.2020.3(284).5-9

Наталія Романюк,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри
видавничої справи Київського університету імені Бориса Грінченка,
e-mail: taliaromaniuk@gmail.com

Життя книги після придбання: результати опитування

У статті оприлюднено результати дослідження особливостей побутування книги після того, як вона опиняється в читача. Авторка прагнула виявити, як люди користуються книгою в контексті споживчої культури, зокрема респонденти мали відповісти на такі запитання: чи впливає на ставлення до книги її новизна; для яких потреб люди купують книги; для якої частини читачів книга є одноразовим товаром, а для якої — предметом, котрий можна використовувати повторно; як часто люди послуговуються бібліотечними фондами чи дають іншим читати книги з власних бібліотек тощо.

В анкетуванні взяла участь 221 особа, з яких 65,6% — жінки, 34,4% — чоловіки. Три чверті респондентів — молодь до 35 років; 19% — від 36 до 50 років; 5,5% — від 51 року. Запитання було згруповано у два блоки: перший стосувався особливостей придбання книг; другий — особливостей користування ними. Згідно з результатами анкетування, 43% читачів купують вживані книги, понад чверть — не роблять цього, решта зрідка може придбати використане видання. Майже половина читачів не звертають увагу на те, чи є книга новинкою видавництва, половина респондентів готова купити книгу, видану кілька років тому, якщо цікавить її тематика. Більшість покупців обирають літературу для душі чи для особистого та професійного розвитку; майже половина опитаних купують книги в подарунок (для дітей частіше, ніж для дорослих).

Аналіз блоку запитань про користування книгами виявив такі результати: майже шоста частина учасників анкетування часто позичають книги у друзів, тоді як 57% осіб готові ділитися власним зібранням. Понад половина осіб